

Sygn. akt IV KK 763/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Rafał Malarski (przewodniczący)

SSN Dariusz Kala

SSN Zbigniew Puskarski (sprawozdawca)

Protokolant Małgorzata Gierczak

w sprawie **K. S.** oraz

T. S.

skazanych z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 29 stycznia 2019 r.,

kasacji Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego wniesionej na korzyść
skazanych

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 27 czerwca 2017 r., sygn. akt

II AKa [...],

zmieniającego częściowo wyrok Sądu Okręgowego w T. z dnia 10 października
2016 r., sygn. akt II K [...],

**1. uchyla zawarte w pkt III zaskarżonego wyroku orzeczenie o
utrzymaniu w mocy rozstrzygnięć zawartych w pkt II podpunkty:
1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 15, 16 oraz w pkt XVII podpunkty: 1, 2, 3, 5, 6,
8, 9, 10, 15, 16 wyroku Sądu pierwszej instancji, nadto zawarte w
tymże wyroku wymienione rozstrzygnięcia nakładające na**

skazanych obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem;

2. uchyla zawarte w pkt III zaskarżonego wyroku orzeczenie o utrzymaniu w mocy rozstrzygnięć zawartych w pkt II podpunkty: 4 i 13 oraz w pkt XVII podpunkty: 4 i 13 wyroku Sądu pierwszej instancji nakładających na skazanych obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym Sądowi Apelacyjnemu w [...].

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z dnia 10 października 2016 r., sygn. akt II K [...], uznał:

– **K. S.** za winnego czynu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., polegającego na tym, że w okresie od 4 stycznia 2012 r. do 14 lutego 2012 r. w T. woj. [...], a także w innych miejscowościach, działając jako prezes zarządu spółki z o.o. E., wspólnie i w porozumieniu z członkiem zarządu tej spółki T. S., w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wiedząc, że spółka którą reprezentuje jest niewypłacalna, bowiem utraciła płynność finansową i zaprzestała regulowania niektórych, wymagalnych zobowiązań oraz nie posiada gotówki wystarczającej na terminowe pokrycie innych zaciąganych zobowiązań, poprzez wprowadzenie w błąd kontrahentów co do zamiaru uregulowania, w uzgodnionych z nimi terminach, płatności za pobrane przez spółkę towary i za zrealizowane na jej rzecz usługi, przy poczynionym z góry a nieujawnionym dostawcom założeniu, że wykonanie przez spółkę wzajemnych świadczeń pieniężnych nastąpi w czasie bliżej nieokreślonym, zależnym od powodzenia planowanych przedsięwzięć gospodarczych oraz wpływów pieniężnych do spółki, doprowadził szereg podmiotów gospodarczych do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez wydanie towaru i świadczenie usług na łączną kwotę 2.044.573,05 zł, która to kwota stanowi mienie znacznej wartości (opis czynu szczegółowo wymienia 19 pokrzywdzonych podmiotów i wysokość poniesionych przez nich szkód), za który wymierzył mu karę roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności (pkt I wyroku), a na podstawie art. 46 § 1 k.k.

w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., tj. przed datą wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 369) w zw. z art. 4 § 1 k.k. tytułem obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem – w ½ jej całości w zakresie należności głównej, zasądził od oskarżonego określone kwoty na rzecz 18. pokrzywdzonych, w tym na rzecz: D. sp. z o.o. kwotę 292.452,01 zł (pkt II.1 wyroku), J. C. kwotę 49.394,42 zł (pkt II.2), K. W. kwotę 27.843,22 zł (pkt II.3), R. P. kwotę 6.882,10 zł (pkt II.4), B. D. kwotę 8.791,55 zł (pkt II.5), K. D. kwotę 69.878,16 zł (pkt II.6), M. G. kwotę 26.413,06 zł (pkt II.8), X. Y. kwotę 74.617,74 zł (pkt II.9), J. Z. kwotę 41.124,40 zł (pkt II.10), R. D. kwotę 19.266,08 zł (pkt II.13), T. W. kwotę 83.715,84 zł (pkt II.15), A. S. kwotę 52.787,10 zł (pkt II.16).

Nadto wymienionego oskarżonego uznał za winnego czynów:

– z art. 302 § 1 k.k. w zw. z art. 308 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za który wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt III wyroku);

– z art. 296 § 3 k.k. w zw. z art. 296 § 2 k.k. i art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 296 § 3 k.k. w zw. z art. 296 § 2 k.k. i art. 300 § 1 i 3 k.k. w zw. z art. 308 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za który wymierzył mu karę roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę grzywny w wysokości 300 stawek dziennych po 50 zł każda (pkt IV wyroku). Orzekł również środek karny w postaci zakazu pełnienia funkcji kierowniczych w spółkach prawa handlowego na okres 3 lat (pkt V wyroku) i obowiązek naprawienia szkody przez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego kwoty 464.291,17 zł (pkt VI wyroku);

– z art. 586 k.s.h., za który wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt VII wyroku) oraz orzekł środek karny w postaci zakazu pełnienia funkcji kierowniczych w spółkach prawa handlowego na okres 3 lat (pkt VIII wyroku);

– z art. 284 § 2 k.k., za który wymierzył mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności (pkt IX wyroku). Nadto orzekł środek karny w postaci zakazu pełnienia funkcji kierowniczych w spółkach prawa handlowego na okres 3 lat (pkt X wyroku) i obowiązek naprawienia szkody przez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego kwoty 30. 000 zł (pkt XI wyroku).

Na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. – w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r. – w zw. z art. 4 § 1 k.k., biorąc za podstawę kary pozbawienia wolności wymierzone za przestępstwa przypisane w pkt I, III, IV, VII, oraz IX, orzekł wobec K. S. karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił, na podstawie art. 69 § 1 i § 2 k.k. oraz 70 § 1 pkt 1 k.k. – w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2015 r. – w zw. z art. 4 § 1 k.k., na okres próby 5 lat (pkt XII i XIII wyroku).

Na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. w zw. z art. 90 § 2 k.k. – w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r. – w zw. z art. 4 § 1 k.k., biorąc za podstawę środki karne orzeczone w pkt V, VIII oraz X orzekł wobec K. S. łącznie środek karny w postaci zakazu pełnienia funkcji kierowniczych w spółkach prawa handlowego na okres 4 lat (pkt XIV wyroku).

Na podstawie art. 63 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. zaliczył oskarżonemu na poczet wymierzonej w pkt IV wyroku kary grzywny okres zatrzymania i uznał karę grzywny za wykonaną do wysokości 4 stawek dziennych (pkt XV wyroku).

– **T. S.** za winnego czynu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., polegającego na tym, że w okresie od 4 stycznia 2012 r. do 14 lutego 2012 r. w T. woj. [...], a także w innych miejscowościach, działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, jako członek zarządu spółki z o.o. E., działając wspólnie i w porozumieniu z K. S. będącym jego prezesem, wiedząc, że spółka, którą reprezentuje jest niewypłacalna, bowiem utraciła płynność finansową i zaprzestała regulowania niektórych, wymagalnych zobowiązań oraz nie posiada gotówki wystarczającej na terminowe pokrycie innych zaciąganych zobowiązań, poprzez wprowadzenie w błąd kontrahentów co do zamiaru uregulowania, w uzgodnionych z nimi terminach, płatności za pobrane przez spółkę towary i za zrealizowane na jej rzecz usługi, przy poczynionym z góry a nieujawnionym dostawcom założeniu, że wykonanie przez spółkę wzajemnych świadczeń pieniężnych nastąpi w czasie bliżej nieokreślonym, zależnym od powodzenia planowanych przedsięwzięć gospodarczych oraz wpływów pieniężnych do spółki doprowadził szereg podmiotów gospodarczych do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez wydanie towaru i świadczenie usług na łączną kwotę 2.044.573,05 zł, która to kwota stanowi mienie znacznej wartości (opis czynu szczegółowo wymienia 19 pokrzywdzonych

podmiotów i wysokość poniesionych przez nich szkód), za który wymierzył mu karę roku i 3 miesiące pozbawienia wolności (pkt XVI wyroku), a na podstawie art. 46 § 1 k.k., w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., w zw. z art. 4 § 1 k.k. tytułem obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem – w ½ jej całości w zakresie należności głównej zasądził od oskarżonego określone kwoty na rzecz 18 pokrzywdzonych, w tym na rzecz: D. sp. z o.o. kwotę 292.452,01 zł (pkt XVII.1 wyroku), J. C. kwotę 49.394,42 zł (pkt XVII.2), K. W. kwotę 27.843,22 zł (pkt XVII.3), R. P. kwotę 6.882,10 zł (pkt XVII.4), B. D. kwotę 8.791,55 zł (pkt XVII.5), K. D. kwotę 69.878,16 zł (pkt XVII.6), M. G. kwotę 26.413,06 zł (pkt XVII.8), X. Y. kwotę 74.617,74 zł (pkt XVII.9), J. Z. kwotę 41.124,40 zł (pkt XVII.10), R. D. kwotę 19.266,08 zł (pkt XVII.13), T. W. kwotę 83.715,84 zł (pkt XVII.15), A. S. kwotę 52.787,10 zł (pkt XVII.16).

Nadto wymienionego oskarżonego uznał za winnego czynów:

– z art. 302 § 1 k.k. w zw. z art. 308 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za który wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt XVIII wyroku);

– z art. 586 k.s.h., za który wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt XIX wyroku) oraz orzekł środek karny w postaci zakazu pełnienia funkcji kierowniczych w spółkach prawa handlowego na okres 3 lat (pkt XX wyroku).

Na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. – w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r. – w zw. z art. 4 § 1 k.k., biorąc za podstawę kary pozbawienia wolności wymierzone za przestępstwa przypisane w pkt XVI, XVIII oraz XIX, orzekł wobec T. S. karę łączną roku i 5 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił, na podstawie art. 69 § 1 i § 2 k.k. oraz 70 § 1 pkt 1 k.k. – w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2015 r. – w zw. z art. 4 § 1 k.k., na okres próby wynoszący 4 lata (pkt XXI i XXII).

Rozstrzygając o kosztach sądowych, obciążył nimi oskarżonych w częściach po połowie.

Apelacje od powyższego wyroku wnieśli obrońca oskarżonych oraz prokurator.

Obrońca zaskarżył wyrok w zakresie rozstrzygnięć zawartych w pkt I-VIII, X, XII, XIV, XVI-XXI, XXIII i zarzucił – precyzując, do skazania za który z przypisanych

oskarżonym czynów podnosi konkretny zarzut – obrazę prawa materialnego (art. 12 k.k., art. 41 § 1 k.k., art. 46 § 1 k.k. w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c., art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 18 § 1 k.k., art. 302 § 1 k.k., art. 296 § 2 i 3 k.k., art. 9 § 1 k.k. w zw. z art. 296 § 2 i 3 k.k. albo art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 296 § 2 i 3 k.k., art. 296 § 2 k.k., art. 361 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 296 § 2 i 3 k.k., art. 296 § 3 k.k. w zw. z art. 115 § 6 i 7 k.k.), obrazę przepisów postępowania mogącą mieć wpływ na treść wyroku (art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w zw. z art. 424 § 1 k.p.k.) oraz błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku i mające wpływ na jego treść. Wniósł o zmianę wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonych od przypisanych im czynów w pkt I, III, IV, VII, XVI, XVIII, XIX.

Prokurator zaskarżył wyrok w całości na niekorzyść oskarżonych. Zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść oraz rażącą niewspółmierność orzeczonych wobec K. S. i T. S. za poszczególne czyny kar, środków karnych oraz kar łącznych.

Wniósł o zmianę opisu zarzucanego (powinno być: przypisanego) oskarżonym czynu zakwalifikowanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. poprzez przyjęcie brzmienia z aktu oskarżenia i orzeczenie kar oraz środków karnych szczegółowo określonych w apelacji.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 27 czerwca 2017 r., sygn. akt II AKa [...]:

I. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. za czyn przypisany w punkcie I tego wyroku, obok orzeczonej kary pozbawienia wolności, na podstawie art. 33 § 2 k.k. wymierzył K. S. karę grzywny w wysokości 180 stawek dziennych po 50 zł każda;
2. za czyn przypisany w pkt XVI tego wyroku, obok orzeczonej kary pozbawienia wolności, na podstawie art. 33 § 2 k.k. wymierzył T. S. karę grzywny w wysokości 180 stawek dziennych po 50 zł każda;

II. na mocy art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2015 roku w zw. z art. 4 § 1 k.k. K. S., w miejsce jednostkowych kar grzywny wymierzonych w pkt I.1 wyroku oraz w pkt IV zaskarżonego wyroku, wymierzył karę łączną 300 stawek dziennych grzywny po 50 zł każda.

III. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy, nadto zasądził od oskarżonych na rzecz Skarbu Państwa przewidziane prawem kwoty tytułem opłaty od kary za obie instancje oraz tytułem wydatków poniesionych w instancji odwoławczej.

Kasację od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wniósł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył wyrok w pkt III, w części utrzymującej w mocy rozstrzygnięcia zawarte w punkcie II podpunkty: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 16 oraz w punkcie XVII podpunkty: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 16 wyroku Sądu I instancji w zakresie nałożenia obowiązków naprawienia szkód wyrządzonych przestępstwem, na korzyść skazanych K. S. i T. S..

Zarzucił „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. i art. 440 k.p.k. polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej i utrzymaniu w mocy rażąco niesprawiedliwego orzeczenia Sądu Okręgowego w zakresie dotyczącym nałożenia na oskarżonych K. S. i T. S., na podstawie art. 46 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2015 roku w zw. z art. 4 § 1 k.k., obowiązków naprawienia przez każdego z nich w 1/2 części szkód wyrządzonych przestępstwem na rzecz pokrzywdzonych: D. sp. z o.o., J. C., K. W., R. P., B. D., K. D., M. G., X. Y., J. Z., R. D., T. W. i A. S., zapadłego z obrazą przepisu prawa procesowego, a mianowicie art. 415 § 5 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2015 roku (obecnie art. 415 § 1 k.p.k.), w sytuacji gdy w dacie wyrokowania o roszczeniach tych pokrzywdzonych, wynikających z popełnienia przestępstwa przypisanego oskarżonym, orzeczono już prawomocnie w postępowaniach cywilnych, co wyłączało możliwość nałożenia obowiązków naprawienia szkód w postępowaniu karnym, z uwagi na zakaz rozstrzygania w różnych postępowaniach o tej samej szkodzie i kumulowania tytułów egzekucyjnych i nakładało na Sąd II instancji obowiązek rozpoznania sprawy w szerszym zakresie, niż wynikający z treści wniesionych środków odwoławczych, a w konsekwencji nakazywało uchylenie wadliwych w tym zakresie rozstrzygnięć wydanych przez Sąd I instancji”.

Podnosząc ten zarzut, Autor kasacji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Okręgowego,

a w zakresie orzeczonych w punkcie II podpunkty 4 i 13 oraz w punkcie XVII podpunkty 4 i 13 obowiązków naprawienia szkód na rzecz pokrzywdzonych R. P. i R. D., przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna (jakkolwiek w aspekcie sformułowanego wniosku i uzasadnienia skargi jej zarzut zbyt kategorycznie wypowiada się o prawomocnym rozstrzygnięciu w postępowaniach cywilnych roszczeń R. P. i R. D.) i wobec tego, że została wniesiona na korzyść skazanych możliwe było jej uwzględnienie w trybie art. 535 § 5 k.p.k., tj. na posiedzeniu bez udziału stron. Trafnie podniesiono w niej, że Sąd odwoławczy nie respektował wynikającego z art. 433 § 1 k.p.k. obowiązku rozpoznania sprawy w szerszym zakresie niż został określony granicami zaskarżenia i zarzutami stawianymi wyrokowi sądu I instancji m.in. w wypadku wskazanym w art. 440 k.p.k. Przepis ten znajduje zastosowanie, gdy zaskarżone orzeczenie jest dotknięte niepodniesionym w środku odwoławczym uchybieniem mieszczącym się w każdej z tzw. względnych przyczyn odwoławczej, a ich waga i charakter jest takie, że utrzymanie orzeczenia w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe. W przedmiotowej sprawie Sąd *ad quem* nie dostrzegł, że chociaż we wniesionych środkach odwoławczych nie podniesiono, iż obowiązek naprawienia szkód wyrządzonych przestępstwami przypisanymi skazanym w pkt I i XVI wyroku Sądu Okręgowego został orzeczony z naruszeniem prawa, to jednak rozstrzygnięcie w tym zakresie nie było prawidłowe. Jak to wskazano w kasacji, roszczenie majątkowe przysługujące pokrzywdzonemu w związku z wyrządzeniem mu szkody czynem przestępnym, może być przez niego zaspokojone zarówno w postępowaniu cywilnym, jak i karnym. Ustawodawca uznał za słuszne, by merytoryczne rozstrzygnięcia dotyczące tej samej szkody nie dublowały się, wobec czego w art. 415 § 1 k.p.k. (wcześniej w art. 415 § 5 k.p.k.) zawarł tzw. klauzulę antykumulacyjną zakazującą orzekania w procesie karnym nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono. Nie ma przy tym znaczenia, czy zasądzone w postępowaniu cywilnym roszczenie zostało wyegzekwowane.

Sąd I instancji, nakładając na oskarżonego K. S. w pkt II podpunkty 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 15 i 16, zaś na oskarżonego T. S. w pkt XVII podpunkty 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 15 i 16 wyroku obowiązki naprawienia szkód wyrządzonych pokrzywdzonym niewątpliwie naruszył wspomnianą klauzulę antykumulacyjną, przy czym uchybienie to było możliwe do uniknięcia, skoro do akt sprawy włączono prawomocne wyroki sądów cywilnych, będące zresztą – co wynika z uzasadnienia wyroku – w polu widzenia Sądu *meriti*, zasądzające od spółki z o.o. E. na rzecz 10 pokrzywdzonych kwoty odpowiadające szkodom poniesionym w wyniku przestępstwa przypisanego K. i T. S., którzy w wymienionej spółce pełnili funkcje prezesa oraz wiceprezesa zarządu oraz – jak to ustalił sąd karny – byli jedynymi wspólnikami wymienionego przedsięwzięcia gospodarczego. W przypadku 2 pokrzywdzonych, co do których obowiązki naprawienia szkód nałożono w pkt II podpunkty 4 i 13 oraz w pkt XVII podpunkty 4 i 13 było wysoce prawdopodobne, że również na ich rzecz zapadły wyroki orzekające o roszczeniu, jednak wymagało to sprawdzenia. I tak:

– pokrzywdzona spółka z o.o. D. uzyskała dwa nakazy zapłaty w postępowaniu nakazowym wydane przez Sąd Okręgowy w Ł.: w dniu 19 marca 2012 r., sygn. X GNc [...], na kwotę 1.425 539,91 zł (k. 2277, t. XII akt sprawy) oraz w dniu 16 kwietnia 2012 r., sygn. X GNc [...], na kwotę 437.276,66 zł (k. 2282, t. XII). Wartość szkody wynikłej z popełnienia przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i in. Sąd Okręgowy w T. określił na kwotę 584.904,02 zł. Na stronie 21. pisemnego uzasadnienia Sąd ten stwierdził, że „ostatecznie D. Sp. z o. o. wystąpiła przeciwko E. Sp. z o.o. na drogę postępowania cywilnego. Nie odzyskała ona jednak pieniędzy, które pokrywałyby jej należności objęte aktem oskarżenia”. Wskazuje to, że szkoda wyrządzona przestępstwem spółce D. była objęta roszczeniem, o którym prawomocnie rozstrzygnięto, zatem okoliczność ta stanowiła przeszkodę do nałożenia obowiązków naprawienia szkody przez K. S. - pkt II ppkt 1 oraz przez T. S. - pkt XVII ppkt 1 wyroku;

– pokrzywdzony J. C. uzyskał nakaz zapłaty wydany w dniu marca 2012 r. przez Sąd Okręgowy w T. w sprawie o sygn. I Nc [...] (k. 6043, t. XXXI. Nakazem tym zasądzono na rzecz pokrzywdzonego kwotę 98.788,84 zł i na taką samą kwotę wysokość szkody wynikającej z popełnienia przestępstwa ustalił Sąd karny, który

na stronie 23. pisemnego uzasadnienia wyroku stwierdził, że „J. C. wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. (...) W toku postępowania egzekucyjnego uzyskał on kwotę 1.180,77 zł, która podlegała zaliczeniu na poczet należności ubocznych. Należności głównej pokrzywdzony nie odzyskał”. Tożsamość roszczenia, o którym prawomocnie orzeczono w postępowaniu cywilnym, z roszczeniem wynikającym z popełnienia przestępstwa, nie powinna więc budzić wątpliwości, zatem orzekając na podstawie art. 46 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. wobec oskarżonego K. S. w pkt II ppkt 2, a wobec oskarżonego T. S. w pkt XVII ppkt 2 wyroku obowiązek naprawienia szkody, Sąd Okręgowy rażąco naruszył przepis prawa procesowego, a mianowicie art. 415 § 1 zd. 2 k.p.k. (w zarzucie kasacji jest mowa o naruszeniu art. 415 § 5 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2015 r., jednak w uzasadnieniu skargi prawidłowo wskazuje się na naruszenie art. 415 § 1 k.p.k.);

– pokrzywdzony K. W. uzyskał nakaz zapłaty wydany w dniu 20 czerwca 2012 r. przez Sąd Rejonowy w K. w sprawie o sygn. V GNc [...]S. Mocą tego orzeczenia zasądzono (nakazano zapłacić) na rzecz pokrzywdzonego kwotę 55.686,44 zł (k. 6811, t. XXXV), co odpowiada szkodzie wynikłej z popełnienia przez obu oskarżonych przestępstwa. Na str. 24. pisemnego uzasadnienia wyroku Sąd Okręgowy stwierdził, że „K. W. wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o., żadnej należności tytułem należności głównej nie zdołał on jednak wyegzekwować”. Tożsamość roszczenia, o którym prawomocnie rozstrzygnięto w innym postępowaniu, wykluczała możliwość orzeczenia o obowiązku naprawienia szkody w procesie karnym, stąd rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego zawarte w pkt II ppkt 3 i w pkt XVII ppkt 3 wyroku zapadły z rażącym naruszeniem prawa;

– pokrzywdzony B. D. w wyniku przestępstwa przypisanego obu oskarżonym poniósł szkodę w wysokości 17.583,10 zł. Nakazem zapłaty wydanym przez Sąd Rejonowy w N. w dniu 10 kwietnia 2012 r., sygn. V GNc [...], zasądzona została na jego rzecz kwota 11.583,10 zł (k. 6004, t. XXXI). Sąd Okręgowy w T. na str. 27. pisemnego uzasadnienia wyroku wskazał, że „tytułem zapłaty za usługi ujęte w pierwszej spośród wymienionych powyżej faktur, B. D. uzyskał zapłatę w kwocie 6.000 zł. Pozostałych należności nie uzyskał. W efekcie wystąpił on z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. o brakującą kwotę 11.583,10 zł (tytułem należności

głównej)”. Każe to przyjąć, że o roszczeniu co do szkody zaistniałej w wyniku popełnienia przestępstwa prawomocnie rozstrzygnięto w innym postępowaniu. Wykluczało to możliwość ponownego orzekania o tym samym roszczeniu w toku postępowania karnego, poprzez nałożenie na oskarżonych – K. S. w pkt II ppkt 5 i T. S. w pkt XVII ppkt 5 wyroku - obowiązku naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonego. W kasacji trafnie zauważono, że łączna kwota, którą obaj oskarżeni mieliby zapłacić pokrzywdzonemu - każdy z nich po 8 791, 55 zł - wynosi 17.583,10 zł, jednak powinna być ona niższa, skoro pokrzywdzony odzyskał kwotę 6.000 zł. W tym względzie odwołano się do judykatu Sądu Najwyższego, wskazującego, że naprawienie szkody, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k., to w szczególności wyrównanie straty, którą poniósł pokrzywdzony, wobec czego sąd karny musi uwzględnić w chwili wyrokowania rozmiary pokrytej już szkody (wyrok z dnia 29 marca 2011 r., III KK 392/10, Lex nr 794161);

– pokrzywdzony K. D. w wyniku przestępstwa przypisanego obu oskarżonym poniósł szkodę w wysokości 139.756,32 zł. Uzyskał nakaz zapłaty wydany w dniu 30 marca 2012 r. przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie o sygn. VII GNc [...], którym zasądzono na jego rzecz wymienioną kwotę (k. 2285, t. XII). W pisemnym uzasadnieniu orzeczenia Sąd *meriti* na str. 28. odnotował, że „K. D. wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. W toku postępowania egzekucyjnego K. D. uzyskał niewielką sumę pieniędzy (9.951,83 zł), która pokrywała należności uboczne”. Nieprawidłowo zatem nałożył na oskarżonych obowiązek naprawienia szkody – w pkt II ppkt 6 oraz w pkt XVII ppkt 6 wyroku;

– pokrzywdzona M. G. w wyniku przestępstwa przypisanego oskarżonym poniosła szkodę w wysokości 52.826,12 zł. Uzyskała nakaz zapłaty takiej samej kwoty wydany w dniu 1 czerwca 2012 r. przez Sąd Rejonowy w B. w sprawie o sygn. I Nc [...] (k. 6029, t. XXXI). Sąd Okręgowy w T. stwierdził w pisemnym uzasadnieniu wyroku, że „M. G. wystąpiła z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. W toku postępowania egzekucyjnego uzyskała ona jedynie kwotę 2.859,00 zł podlegającą zaliczeniu na poczet należności ubocznych” (str. 30). Dostrzegając to, nie powinien nakładać na oskarżonych obowiązku naprawienia szkody – w pkt II ppkt 8 oraz w pkt XVII ppkt 8 wyroku.

– pokrzywdzony X. Y. w wyniku przestępczego działania oskarżonych

poniósł szkodę w wysokości 149.235,48 zł i uzyskał nakaz zapłaty takiej samej kwoty wydany w dniu 20 kwietnia 2012 r. przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie o sygn. VII GNc [...] (k. 6804 - 6805, t. XXXV). Nawiązał do tego Sąd karny w pisemnych motywach wyroku, stwierdzając, że „X. Y. wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. W ramach egzekucji pokrzywdzony uzyskał jedynie kwotę 11.369,03 zł, podlegającą zaliczeniu na poczet kosztów postępowania oraz należności ubocznych” (str. 31). Przy tożsamości roszczenia, o którym prawomocnie rozstrzygnięto już w innym postępowaniu, nieprawidłowe było nałożenie na oskarżonych obowiązku naprawienia szkody – w pkt II ppkt 9 oraz w pkt XVII ppkt 9 wyroku.

– pokrzywdzony J. Z. w wyniku przypisanego oskarżonym przestępstwa poniósł szkodę w wysokości 82.248,80 zł. Wstąpił na drogę procesu cywilnego i uzyskał dwa nakazy zapłaty wydane w dniu 8 sierpnia 2012 r. przez Sąd Rejonowy w O.: w sprawie o sygn. I Nc [...] na kwotę 45.860 zł oraz w sprawie o sygn. I Nc [...] na kwotę 36.388,80 zł (k. 4585, 4586, tom XXIV), tj. łącznie 82.248,80 zł. Odnotował to Sąd Okręgowy w T. stwierdzając, że pokrzywdzony „wystąpił z pozwami przeciwko spółce E. Sp. z o.o. Kwoty uzyskane w toku postępowania egzekucyjnego, w łącznej wysokości 3.874,93 zł przez wierzyciela zaliczone zostały na poczet wyłożonych przez niego kosztów procesu” (str. 32 uzasadnienia wyroku). Orzekając zatem ponownie o tym samym roszczeniu, tym razem w ramach obowiązku naprawienia szkody – w pkt II ppkt 10 oraz w pkt XVII ppkt 10 wyroku – rażąco naruszył art. 415 § 1 k.p.k.;

– pokrzywdzony T. W. w wyniku przestępstwa przypisanego oskarżonym poniósł szkodę w wysokości 167.431,68 zł. Dążąc do jej zrehabilitowania doprowadził do wydania przez Sąd Okręgowy w K. w dniu 5 listopada 2013 r. w sprawie o sygn. I Nc [...] nakazu zapłaty takiej samej kwoty (k. 6823 – 6824, t. XXXV). Także w tym wypadku Sąd *a quo* zauważył, że „T. W. wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o.” (str. 37 uzasadnienia wyroku), jednak z naruszeniem klauzuli antykumulacyjnej nałożył na oskarżonych obowiązek naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonego – w pkt II ppkt 15 i pkt XVII ppkt 15 wyroku;

– pokrzywdzony A. S. w wyniku przestępstwa przypisanego oskarżonym

poniósł szkodę w wysokości 105.574,20 zł. Na taką samą kwotę uzyskał nakaz zapłaty wydany w dniu 29 marca 2012 r. przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie o sygn. I Nc [...] (k. 2283, tom XII), co nie uszło uwagi Sądowi karnemu, który wspomniał, że „pokrzywdzony wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. W toku postępowania egzekucyjnego uzyskał on kwotę 11.216,53 zł, która zaliczona została na poczet kosztów postępowania i należności ubocznych” (str. 38 uzasadnienia wyroku). W takim razie nieprawidłowo w pkt II ppkt 16 i w pkt XVII ppkt 16 wyroku nałożyl na oskarżonych obowiązek naprawienia szkody.

W odniesieniu do pokrzywdzonej R. P. Sąd Okręgowy ustalił, iż na skutek przestępstwa popełnionego przez oskarżonych poniosła ona szkodę w wysokości 13.764, 20 zł oraz że „za pośrednictwem swego pełnomocnika wystąpiła z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. Pokrzywdzona nie odzyskała jakiegokolwiek kwoty z tytułu należności przysługującej jej jeszcze od E. Sp. z o.o.” (str. 25 uzasadnienia wyroku). W aktach sprawy brak jest orzeczenia sądu cywilnego rozstrzygającego o tym roszczeniu, tym niemniej w tabeli stanowiącej załącznik do opinii biegłego, w odniesieniu do R. P., jako wierzyciela, w rubryce „podstawa prawna” figuruje sygnatura „V GNc [...]” (k. 7713 – 7714, t. XL). Może to oznaczać, iż pokrzywdzona dysponuje prawomocnym i wykonalnym orzeczeniem zasądzającym na jej rzecz roszczenie, co stawia pod znakiem zapytania prawidłowość orzeczenia wobec oskarżonych obowiązku naprawienia szkody w pkt II ppkt 4 i pkt XVII ppkt 4 wyroku.

Analogiczna sytuacja zaistniała w odniesieniu do pokrzywdzonego R. D., który w wyniku przestępstwa popełnionego przez oskarżonych poniósł szkodę w wysokości 38.532,15 zł. Sąd Okręgowy wskazał, że „R. D. wystąpił z pozwem przeciwko spółce E. Sp. z o.o. W toku postępowania egzekucyjnego uzyskał on kwotę 778,14 zł, która została zaliczona na poczet należności ubocznych” (str. 35 uzasadnienia wyroku). Brak jest w aktach sprawy odpisu orzeczenia sądu cywilnego, jednak we wspomnianej tabeli stanowiącej załącznik do opinii biegłego podano, że podstawę prawną postępowania egzekucyjnego prowadzonego na rzecz pokrzywdzonego stanowiło orzeczenie o sygn. „V GC [...]”, co najwyraźniej wskazuje na istnienie takiego prawomocnego orzeczenia, stojącego na przeszkodzie wydaniu rozstrzygnięć zawartych w pkt II ppkt 13 i pkt XVII ppkt 13

wyroku Sądu *a quo*.

Jak wynika z przedstawionych wyżej okoliczności, o ile w postępowaniu karnym obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem nałożono na oskarżonych K. i T. S., to w procesach cywilnych określone kwoty pieniężne zasądzano na rzecz pokrzywdzonych od spółki z o.o. E.. Mogłoby to nasuwać wątpliwości, czy w takim wypadku, wobec odmienności podmiotów, rzeczywiście doszło do naruszenia art. 415 § 1 k.p.k. Stanowisko w tym względzie, które skład orzekający w niniejszej sprawie podziela, zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 stycznia 2018 r., IV KK 234/17, OSNKW 2018, z. 4, poz. 32. Wskazał w tym judykacie, że o tożsamości roszczenia zasądzanego w postępowaniu cywilnym i w postępowaniu karnym przesądza fakt, iż wynikają one z tego samego zdarzenia faktycznego (historycznego) i dotyczą tej samej szkody, będącej następstwem popełnionego przez oskarżonego przestępstwa i równocześnie niewykonania przez spółkę z o.o., której oskarżony jest wyłącznym udziałowcem i prezesem zarządu, bądź wiceprezesem, wiążącej ją z pokrzywdzonym umowy. Taka właśnie sytuacja zaistniała w rozpatrywanej sprawie.

Oczywistej zasadności kasacji nie przeczył fakt, że nie w pełni trafny był sformułowany w niej wniosek. Rozstrzygnięcia zawarte w zaskarżonym wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], jak i Sądu Okręgowego w T., co do których – z uwagi na zawarte w aktach sprawy prawomocne orzeczenia sądów cywilnych – istniała pewność, że nie respektują klauzuli antykumulacyjnej, zgodnie z postulatem Skarżącego należało uchylić, przy czym nie wchodziło w grę wydawanie orzeczenia następczego. W przypadku nałożenia na skazanych obowiązku naprawienia szkody na rzecz R. P. i R. D., Skarżący słusznie, przy braku w aktach sprawy orzeczeń sądów cywilnych, wniósł o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Nie było jednak konieczne uchylanie w tej części nie tylko zaskarżonego wyroku, ale również wyroku Sądu I instancji i przekazywanie mu sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania. Wystarczające było częściowe uchylenie wyroku Sądu apelacyjnego w [...] i przekazanie mu sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, w trakcie którego, będąc związany zapatrywaniami prawnymi i wskazaniem Sądu Najwyższego co do dalszego postępowania (art. 442 § 3 k.p.k.), ustali, który sąd

(sądy) cywilny orzekał co do roszczeń R. P. i R. D., pozyska wydane orzeczenia i sprawdzi ich prawomocność, jak też, czy zachodzi tożsamość roszczenia zasądzanego w postępowaniu cywilnym z tym, które było podstawą orzeczenia wobec skazanych obowiązku naprawienia szkody, a po dokonaniu tych ustaleń wyda stosowne orzeczenie.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.